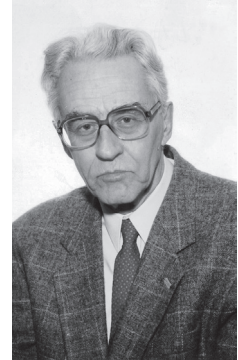

U SPOMEN

VLADIMIR VRATOVIĆ

(Šibenik, 23. svibnja 1927. – Zagreb, 2. veljače 2014.)

U nedjelju, 2. veljače u 87. godini blago je u Gospodinu preminuo ugledni naš sveučilišni profesor Vladimir Vratović. U Hrvatskoj je poznat široj javnosti kao klasični filolog, vrsni poznavatelj rimske književnosti, temeljiti proučavatelj hrvatskih latinista i recepcije rimske književnosti. Odgajio je brojne naraštaje naših klasičara. Imao je vrlo istančan osjećaj i za hrvatsku jezičnu kulturu. Bio je vrlo osjetljiv na krivu uporabu riječi i izraza iz latinskoga i grčkoga jezika. Svojim živahnim, zanosnim osvrtima na takve pogreške bio je vrlo prepoznatljiv. Svojim je jezičnim priložima u emisiji Prvoga programa Hrvatskoga radija Govorimo hrvatski znatno pridonio zanimanju za jezik, a brojnim je priložima obogatio i časopis Jezik.

Vladimir Vratović rođen je 23. svibnja 1927. u Šibeniku. U Zagrebu je 1946. završio klasičnu gimnaziju. Diplomirao je klasičnu filologiju 1951. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Odmah je postao asistent za latinski jezik na Odsjeku za klasičnu filologiju. Doktorirao je 1962. na istom fakultetu s temom Horacije u dubrovačkom pjesništvu 18. i 19. stoljeća. Njegov je doktorski rad objavljen u Radu JAZU 357, Zagreb, 1971. Gotovo cijeli svoj radni vijek proveo je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, osim dvogodišnjega lektorata za hrvatski jezik na Sveučilištu u Marburgu. Uvijek se rado sjećam njegovih izvrsnih predavanja iz rimske književnosti i vrlo zanimljivih seminara iz latinske deskriptivne gramatike, rimskih pisaca i hrvatskih latinista. Predavao je i na poslijediplomskom studiju. Uz nastavne poslove obavljao je razne dužnosti. Bio je pročelnik Katedre za latinski jezik i rimsku književnost i cijelo desetljeće pročelnik novoosnovane Katedre za hrvatski latinizam; suradnik u nekoliko projekata; voditelj projekta Hrvatski latinizam 15. i 16. stoljeća; predsjednik Hrvatskoga društva klasičnih filologa i Saveza društava za antičke studije Jugoslavije. Član je nekoliko znanstvenih i stručnih društava i ustanova, domaćih i međunarodnih. Bio je suurednik nekoliko istaknutih domaćih i međunarodnih časopisa. Umirovljen je 1997. Njegovo umirovljenje nije značilo mirovanje. Marljivo je nastavio znanstveni i stručni rad. Uz to je prikupljao svoje radove po raznim časopisima i zbornicima sabravši ih u odgovarajuće knjige.

Svojim knjigama Hrvatski latinisti I. – II. (1969. – 1970.; u suradnji s prof. Gortanom) dao je znatan doprinos cjelovitosti edicije Pet stoljeća hrvatske književnosti jer su djela hrvatskih latinista dragocjen i nerazdruživ dio hrvatske književnosti.

Spomenimo još neke važnije knjige: Rimski književnost (1977.), Hrvatski latinitet i rimska književnost (1989.), Hrvatsko-latinski frazeološki rječnik (1994., u suautorstvu), Hrvati i latinska Europa (1996.), Latinsko pjesništvo u Hrvata (1997.), Latinski u hrvatskom kontekstu (2007.) itd.

Objavio je nekoliko studija o karakteristikama hrvatskoga latiniteta, njegovu položaju u kontekstu europske, mediteranske i hrvatske književnosti i kulture. Iz toga i šireg područja objavio je mnoštvo znanstvenih i stručnih radova i kontinuirano sudjelovao na domaćim i međunarodnim znanstvenim skupovima. Svojim omiljenim temama iz područja rimske književnosti i hrvatskoga latinizma gostovao je na mnogim sveučilištima u domovini i po Europi.

S ponosom mogu reći da sam bio student profesora Vratovića. Studirao sam njemački, ali sam imao neugodnih okršaja s Udbom. Prijetili su mi da će mi oduzeti „pasoš“. Kako bez jezične prakse u inozemstvu ne bih mogao diplomirati njemački, odlučio sam nakon prvoga semestra umjesto njemačkoga uzeti latinski jer mi za to ne treba ići na praksu u Rimsko Carstvo. Kod prof. Vratovića u vrlo sam ugodnom razgovoru položio prijamni i kao B predmet upisao Latinski jezik i rimsku književnost. Kako sam bio kroatistički usmjeren, zanimalo me koliko pojedini profesori nekroatisti drže do hrvatske jezične kulture. Ako je dopušteno učeniku ocjenjivati učitelja, moj je dragi učitelj Vratović zaslužio najbolju moguću ocjenu. Njegov je hrvatski jezik bio uzoran. Tu se pokazuje istinitost one Jonkeove tvrdnje kako „ljudi klasične naobrazbe, ljudi koji poznaju latinski, bolje pišu hrvatski jer latinski jezik prisiljava čovjeka da misli ne samo što piše nego i kako piše, i da taj osjećaj onda prenosi i na hrvatski jezik.“ I iz osobnog iskustva znam da sam učeći latinski dosta naučio i hrvatski.

Stoga je razumljiva Vratovićeva osjetljivost na krivu uporabu riječi i izraza iz latinskoga i grčkoga jezika. On nas je već 1983. uveo u Europu. Odgovarajući na pitanje dvaju čitatelja časopisa Jezik što bi bilo bolje Europa ili Evropa, Vratović je opširnim člankom Europa ili Evropa (Jezik, br. 1., 1983.) sasvim utemeljeno dao prednost liku Europa. Sustavno je izložio način primanja takvih riječi iz klasičnoga grčkog i latinskoga jezika. Pokazao je da većina europskih jezika, među njima i hrvatski, prima riječi s *eu /i au/* iz starogrčkoga latinskim posredništvom, a oni narodi koji su trajnije bili u izravnom političkom, kulturnom i vjerskom dodiru s Bizantom primali su grčke riječi, pa i one najstarije, novogrčkim izgovornim posredništvom. Što se tiče te pojave, u hrvatskom jeziku je potpuna sustavnost, jedino *Evropa* strši, odudara od ustaljene hrvatske tradicije. Branitelji *Evrope* žestoko su na to reagirali pa sam se i ja uključio u raspravu, gdje sam privremeno dopuštao obje mogućnosti, ali dajući izrazitu prednost Vratovićevoj *Europi*, potkrijepivši to brojnim novijim složenicama i polusloženicama u kojima je prvi dio *euro-* .

Nakon osamostaljenja Hrvatske Vratović se s velikim zanosom uključio u emisiju Govorimo hrvatski. Pouzdano znam da su ga ljudi s oduševljenjem slušali i radovali se njegovim priložima. Hrvatski radio sabrao je jezične priloge iz te emisije u jednu

knjigu Govorimo hrvatski (1997.). U toj knjizi ima 14 Vratovićevih vrlo zanimljivih priloga. Nastavio je svoj savjetnički rad. Neki su prilozi objavljeni i u časopisu Jezik. Svi su se oni našli u knjizi Latinski u hrvatskom kontekstu (2007.).

Za svoj rad profesor je Vratović dobio nekoliko nagrada i odličja. Nagrade i priznanja nisu razmjerna veličini njegova djela. Blago čovjeku, rekao bi Matoš, koji majci Domovini dade znatno više no što od nje primi. A profesor Vratović zacijelo je hrvatskoj znanosti i kulturi dao velik prinos. Sve je to radio s velikom ljubavi i zanosom, s jasnim osobnim stavom i uvijek mladenačkim idealizmom. Lijepo je bilo biti učenik takva učitelja. A mnogo nas je koji smo imali tu sreću. Njegova pisana i izgovorena riječ ostavila je neizbrisiv trag u hrvatskoj znanosti i kulturi.

Znam da je prof. Vratović bio zaljubljen u Horacija. Promatrajući veličinu, osebnost, razgranatost i širinu Vratovićeva djela, on bi s pravom mogao za sebe reći one Horacijeve riječi: Non omnis moriar (Ne ću umrijeti sav)... Exegi monumentum aere perennius (Podigoh spomenik trajniji od mjedi).

Sit tibi levis TERRA CROATA! Hvala ti na svemu!

Mile Mamić

CROATOFONIA

Ivan Pederin

U Dalmaciji su uprava i školstvo bili u rukama namjesništva, odnosno Kraljevinskog školskog vijeća, jer je Dalmacija bila kraljevina i imala je nadležnost u školstvu. Međutim, u Dalmaciji je živjela malobrojna, ali imućna, obrazovana i vrlo borbena talijanska manjina koja je u početku bila autonomaška (Kraljevine Italije još nije ni bilo), a kasnije se sve jasnije usmjerila prema iredentizmu. Ta manjina koja je sudjelovala u upravi Kraljevinskog školskog vijeća opirala se uvođenju hrvatskog kao uredovnog i isticala da je hrvatski nerazvijen jezik, jer hrvatski na jugu kao i na sjeveru u prvoj polovici stoljeća nije djelovao u upravi i školstvu.

Ovdje valja istaknuti da je tek u to doba počelo suparništvo među jezicima, kakvog nije bilo za tradicijske države i to baš na jugu. Talijani su u školi vidjeli sredstvo potalijančivanja pa su se trudili da hrvatskom jeziku zatvore vrata škole. Otpočela je borba među jezicima u kojoj je hrvatski napredovao iako Talijani nisu napuštali svoja mjesta u Kraljevinskom školskom vijeću.¹

Međutim, hrvatska je većina bila sve bolje organizirana i sve imućnija pa je hrvatski napredovao. Već 1834. vlast traži da činovnici moraju znati jezik naroda

¹ Ivo Perić, Borba za ponarođenje dalmatinskog školstva, 1860. – 1918., Zagreb, 1974.